

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

**SMERNICE
ZA VKLJUČEVANJE OTROK PRISELJENCEV V VRTCE IN ŠOLE**

*Smernice za celostno vključevanje priseljencev (otrok, učencev in dijakov) iz drugih
jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*

Ljubljana, maj 2012

Smernice je leta 2009 pripravila skupina:

mag. Marta Novak, ZRSŠ, nosilka naloge

dr. Karmen Medica, FHŠ, Koper, članica

mag. Stanka Lunder Verlič, MŠŠ, Urad za razvoj šolstva, članica

mag. Katica Pevec Semec, ZRSŠ, članica

Mojca Jelen Madruša, OŠ Koper, članica

Janez Mežan, ZRSŠ, član

V letu 2010 jih je dopolnila skupina:

mag. Mirko Zorman, ZRSŠ, vodja

Andreja Duhovnik Antoni, ZRSŠ, članica

Dragica Motik, ZRSŠ, članica

mag. Marta Novak, ZRSŠ, članica

mag. Katica Pevec Semec, ZRSŠ, članica

Marija Sivec, ZRSŠ, članica

Urška Stritar, ZRSŠ, članica

Poleg navedenih skupin so pri pripravi smernic sodelovali člani delovne skupine MŠŠ, ki se ukvarjajo z integracijo priseljencev v sistemu vzgoje in izobraževanja v RS.

Redakcijski pregled v letu 2011:

mag. Katica Pevec Semec, ZRSŠ, in Bronka Straus, MŠŠ

Vnašanje dopolnil Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo z dne 30. 3. 2012 in Sektorja za srednje šolstvo z dne 28. 3. 2012:

mag. Marta Novak, ZRSŠ

Lektoriranje redakcijskega pregleda v letu 2011: mag. Mirjam Podsedenšek

Lektoriranje dopolnil v letu 2012: Mira Turk Škraba

Strokovni RS za splošno izobraževanje je bil z dopolnjenimi Smernicami za vključevanja otrok priseljencev v vrtec in šole seznanjen, na 152. seji, dne, 25. 10. 2012.

VSEBINA

1	UVOD	1
2	PRAVNO ZAKONODAJNA IZHODIŠČA.....	2
3	NAČELA	3
4	SKLEP	6
5	PREDLAGANA LITERATURA IN VIRI	8
6	PRILOGA.....	11
	6.1 NAPOTKI IN IDEJE ZA UDEJANJANJE NAČEL.....	11

1 UVOD

Slovenci smo se na ozemlju, ki ga zgodovinsko naseljujemo, iz različnih vzrokov vedno soočali s priseljevanjem posameznikov in skupin iz drugih kulturnih okolij. Ti so se vključevali v novo okolje, hkrati pa smo tudi sami sprejemali vplive drugih kultur. Povečanje priseljevanja pod vplivom globalizacije, ki je spodbujeno z evropskimi integracijskimi procesi, je torej zgolj nadaljevanje teh gibanj v drugačnem obsegu in iz novih izvornih okolij; k integraciji priseljencev pa, za razliko od prejšnjih obdobj, pristopamo načrtneje in zato oblikujemo celovite pristope na različnih področjih. Migracije priznavamo kot pomemben vzvod gospodarskega razvoja, priseljencem priznavamo pogum za iskanje boljših priložnosti zase in za svoje družine ter pravico do enakopravnega vključevanja v novo okolje. Vzgoja in izobraževanje sta za uspešno uresničevanje vključevanja otrok priseljencev v slovensko družbo tista pomembna dejavnika, ki najučinkoviteje prispevata k zagotavljanju enakih možnosti za uspešen osebni razvoj, vključevanje v delo in družbeno življenje vsem, ne glede na njihov izvor, spol, prepričanja ali druge značilnosti. Z načrtnim vključevanjem v vrtce, šole ter dijaške domove in z oblikovanjem postopkov za njihovo učinkovito integracijo želimo otrokom priseljencem zagotoviti uspešno premagovanje težav pri učenju, ki izvirajo iz nezadostnega jezikovnega znanja, razlik med kulturo družine in kulturo okolja, iz nepopolne vključenosti v družbo in iz razlik v šolskih sistemih in programih izobraževanja med državo izvora in Slovenijo. Izhodišče za pripravo in uvedbo migracijskih in integracijskih strategij na vseh socialnih področjih so splošne človekove in otrokove pravice. V ospredju je pravica posameznika do ohranjanja posebnosti, hkrati pa razvoj stabilne in koherentne družbe, ki povečevanje kulturne raznolikosti zaradi doseljevanja iz tujine upošteva kot prednost in spodbuja ustvarjalnost. Ustava Republike Slovenije priseljencem v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami zagotavlja vse pravice, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Slovenije. Posebej je varovana pravica do izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, do gojenja in izražanja svoje kulture ter uporabe svojega jezika in pisave. Vsak ima tudi pravico, da v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

Smernice za vključevanje otrok priseljencev opredeljujejo ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja za integracijo priseljencev in so uresničitev strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistemu vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (sprejeta na kolegiju ministra maja 2007) kot sestavnega dela nacionalne strategije za integracijo otrok priseljencev. Namenjene so različnim vzgojno-izobraževalnim zavodom, ki izvajajo programe predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter dijaških domov v Republiki Sloveniji. Opredeljujejo predvsem strategije, prilagoditve za delo in načine sodelovanja ter vključevanja otrok in njihovih staršev, zato

da bi pomagali vrtcem, šolam in dijaškim domovom pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela z otroki, ki se kot državljani drugih držav na novo vključujejo v naš sistem vzgoje in izobraževanja. Smernice sestavljajo poglavja, ki opredeljujejo splošna izhodišča in načela za vključevanje. V prilogi sledijo napotki, predlogi in ideje za udejanjanje načel, ki jih bodo vrtci, šole in domovi lahko upoštevali tudi pri izvajanju dejavnosti za naknadno boljšo vključitev otrok, učencev in dijakov, ki izvirajo iz priseljenjskih družin, njihove težave pa so bile doslej zaradi odsotnosti ustreznih strategij morda prezrte ali pripisane napačnim vzrokom. Smernice upoštevajo vključujoč pristop k integraciji otrok, učencev in dijakov priseljencev oz. otrok druge in tretje generacije, katerih starši so se v času vključitve v naš vzgojno-izobraževalni sistem priselili od drugod, ter so spodbuda za ustvarjanje pogojev uspešnega učenja vseh udeležencev, ne glede na morebitne razlike v njihovih psihofizičnih sposobnostih, jeziku, ekonomsko-socialnem statusu družine ipd.

Z vse večjo kulturno in jezikovno pestrostjo se srečujejo tudi vrtci in šole na jezikovno in etnično mešanih območjih v Slovenski Istri in v Pomurju. Smernice se smiselno uporabljajo tudi v teh okoljih, ob upoštevanju prisotnosti madžarščine oziroma italijanščine kot uradnih jezikov in vseh posledic pri organizaciji in izvedbi izobraževanja. Z omembo slovenščine kot učnega jezika sta mišljeni tudi italijanščina in madžarščina, kadar se v šoli, vrtcu in dijaškem domu uporabljata kot učni jezik.

Smernice so dosegljive na spletnih straneh Zavoda RS za šolstvo

<http://www.zrss.si/default.asp?rub=1914>, na katerih jim bodo dodani tudi konkretni primeri prakse, ki bodo osvetljevali posamezna priporočila in na spletni strani MIZKŠ – Priseljenci v vzgoji in izobraževanju <http://www.zrss.si/default.asp?rub=1944>.

2 PRAVNO ZAKONODAJNA IZHODIŠČA

Ne glede na vstopni položaj otrok priseljencev je ob vpisu v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem njihov pravni status izenačen z vsemi vključenimi otroki.

Izobraževanje otrok priseljencev v Republiki Sloveniji uresničuje načelo Deklaracije Združenih narodov o otrokovih pravicah glede izobraževanja¹ in pravico do izobraževanja v skladu s Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah². Pri načrtovanju izobraževanja otrok priseljencev upoštevamo direktive in drugo zakonodajo Evropske skupnosti in drugih mednarodnih organizacij.

Med temeljnimi cilji za izobraževanje otrok priseljencev, ki se nanašajo na področja dela v vrtcih in šolah³ ter dijaških domovih, je pomembno:

¹ 7. načelo Deklaracije Združenih narodov o otrokovih pravicah.

² 28. in 29. člen Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah.

³ Izraz »šola« vključuje osnovne, poklicne in strokovne šole, gimnazije, domove za učence in dijaške domove.

- zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo,
- vzgajanje za medsebojno strpnost,
- razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov,
- spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi,
- spoštovanje otrokovih in človekovih pravic ter temeljnih svoboščin,
- razvijanje enakih možnosti obeh spolov ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi.

Pravice do vključevanja otrok priseljencev⁴ v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem urejajo Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o gimnazijah, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju ter Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (več na spletni strani Priseljenci v izobraževanju).

3 NAČELA

Pri načrtovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnih programov v šolah in dijaških domovih oziroma kurikula v vrtcu so z vidika vključujočega pristopa pri uresničevanju pravic otrok priseljencev do izobraževanja za njihovo učinkovito vključitev in oblikovanje medkulturne družbe posebej pomembna načela in cilji:

Načelo odprtosti, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem

V skladu z zakoni in drugimi predpisi vrtec/šola/dijaški dom pri delu z otroki priseljenci avtonomno odloča o organizaciji in načinu dela, s katerimi najučinkoviteje uresničuje cilje njihovega vključevanja v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja. Avtonomnost in odgovornost strokovnih delavcev temelji na pojmovanju drugačnosti kot vrednote ter znanju in veščinah medkulturnega učenja in poučevanja. Vsak vzgojno-izobraževalni zavod, ki vključuje otroke priseljence, v letnem delovnem načrtu strategijam dela z njimi nameni posebno pozornost. V letnem delovnem načrtu vzgojno-izobraževalni

⁴ Z izrazom »otrok priseljencev« označujemo otroke v vrtcih, učence in dijake v osnovnih in srednjih šolah, v domovih za učence in v dijaških domovih.

zavodi načrtujejo konkretne ukrepe za to, da bi učenci/dijaki priseljenci dosegali standarde znanja, hkrati s tem pa jim bo zagotovljena pravica do ohranjanja lastne kulturne identitete.

Načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) in razvijanjem večkulturnosti in raznojezičnosti

Vsakemu otroku je treba zagotoviti dobre razvojne priložnosti. K temu veliko pripomore tesno sodelovanje med vrtcem/šolo/dijaškim domom in starši. Delavci vrtca/šole/dijaškega doma pomagajo staršem pri vključitvi otroka z razvijanjem partnerskega odnosa. Vrtec/šola/dijaški dom mora biti otroku v podporo pri uporabi maternega jezika ter ga hkrati aktivno spodbujati k razvoju sporazumevalnih zmožnosti v slovenskem jeziku. Vrtec/šola/dijaški dom oblikuje okolje in organizira življenje v njem tako, da vsi otroci in njihovi starši pridobivajo izkušnje enakih možnosti in da tudi doživljajo to pravico.

Vrtci/šole/dijaški domovi razvijajo medkulturno vzgojo in izobraževanje, ki upošteva kulturno identiteto udeleženca v učnem procesu, tako da zagotavljajo ustrezno in kulturno odzivno izobraževanje za vse. Strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju pogosto lahko zavede pomanjkljivo znanje učnega jezika v izobraževanje vključenih otrok v tem, da so vzgojitelji/učitelji pogosto premalo zahtevni in neznanje jezika pripisujejo splošnemu neznanju. Zato od njih zahtevajo preveč poenostavljeno znanje. V tem primeru je odločilno stalno preverjanje razumevanja naučenega, ki mora biti podprto z različnimi otrokom/učencem/dijakom razumljivimi jezikovnimi in slikovnimi pripomočki in didaktičnimi pomagali.

Med pomembne cilje medkulturnega izobraževanja štejemo, da vsak otrok ne glede na kulturno naravnost, spretnosti in potrebe v medkulturnem izobraževanju doseže aktivno in polno udeležbo v družbi.

Značilnost multikulturnega vrtca/šole/dijaškega doma se kaže v tem, da osebje gleda na kulturno, jezikovno in versko raznolikost kot na normalno situacijo, ki vključuje tako manjšinske populacije kot večinsko, in ravna z njo kot z enovitim učnim sredstvom, ki je dragocen vir znanja in razumevanja ter s tem vsem pomaga k sprejemanju in priznavanju različnosti.

Ob zavedanju otrok, da smo ljudje različni, nastaja tudi potreba po spoznavanju razlik v kulturi drugih, ki jih lahko tako priseljeni otrok kot otrok večinske populacije sprejme kot novo vrednoto. Zato morajo vsebine in metode dela v vrtcu/šoli/dijaškem domu vsebovati vrednote, kot so enakost, demokracija, svoboda, prijateljstvo, ter zagotavljati razvoj multikulturnih kompetenc otrok/učencev/dijakov.

Osrednjo pozornost v medkulturnem izobraževanju in integraciji otrok priseljencev je treba nameniti pridobivanju medkulturnih kompetenc, tj. izgradnji in utrjevanju štirih stebrov znanja: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti skupaj; učiti se biti. Bistveni dejavnik učinkovitega medkulturnega izobraževanja je jezik poučevanja, ob tem pa je nujno upoštevati tudi vlogo maternega jezika (kadar je ta drugačen od jezika poučevanja) in vseh drugih jezikov, ki so del učenčevega repertoarja. Da je večjezičnost dejstvo in norma sodobne družbe in s tem tudi šolskega procesa, je UNESCO poudaril že leta 2003, saj ugotavlja, da učenje in poučevanje zgolj v enem (za večino učencev navadno prvem) jeziku ni najbolj razširjena oblika učenja na svetu. Do podobnih ugotovitev prihaja Svet Evrope (2010) v svojih smernicah za razvoj in udejanjanje kurikulumov večjezičnega in medkulturnega izobraževanja. Večjezičnost ne pomeni le uporabljati več jezikov, pomeni tudi neposredno premagovanje medkulturnih ovir, ob spoznavanju drugega in drugačnega v izkušnjiški praksi. Jezikovna raznolikost in medkulturnost pripomoreta k učinkovitemu sodelovanju in ustvarjalnemu okolju v novih življenjskih okoliščinah, v katere družbo danes sili hiter razvoj informacijskih in tehnoloških orodij, pri čemer tudi Slovenija prevzema pomembno vlogo.

Načelo zagotavljanja pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja

Šola razvija ustrezne oblike in metode dela, s katerimi učencem in dijakom priseljencem omogoča uspešno vključevanje v šolo in doseganje predpisanih standardov znanja. Vsaka šola, ki sprejme priseljene učence oz. dijake, za vsakega od njih izdelava individualni načrt aktivnosti, ki vsebuje načrt notranje individualizacije in diferenciacije, program dopolnilnega in dodatnega pouka ter druge ukrepe, tako da upošteva učne in druge potrebe ter specifično učencev oziroma dijakov, ki pripadajo drugim kulturam. Šole naj razvijajo tudi mreže učne pomoči med učenci ali dijaki. Individualni načrt aktivnosti vključuje tudi načrt spremljanja doseganja vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja – učenje jezika

Otroke priseljence je treba spodbujati k rabi jezika (maternega, slovenskega ali mešanice obeh) v različnih funkcijah in pri različnih dejavnostih. Tako vrtci kot šole in dijaški domovi spodbujajo učenje jezika učnega okolja – tj. slovenščine in maternega jezika posameznega otroka. Vsak strokovni delavec oziroma učitelj je tudi učitelj jezika, zato morajo biti vsi učitelji osveščeni in seznanjeni s slabšim znanjem slovenščine tako pri priseljenih otrocih/učencih kot pri nekaterih potomcih priseljencev (problem druge generacije).

Načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo

V izobraževalni proces je treba občasno vključiti poleg družinskih članov otrok tudi člane širše skupnosti (vključno z otroki).

V vrtcu/šoli/dijaškem domu je treba določiti osebo, t. i. zaupnika, ki bo skrbela za interakcijo med starši in šolo/dijaškim domom ter med šolo in lokalno skupnostjo. Zaupnik se poveže tudi z lokalnimi nevladnimi in mladinskimi organizacijami, ki se ukvarjajo z integracijo priseljenih otrok in mladostnikov, delujejo tako v ožjem kot širšem okolju, imajo pri delu z otroki/mladostniki ter njihovimi starši dobre izkušnje in so lahko v pomoč pri iskanju učinkovitih poti.

Te organizacije izvajajo vrsto aktivnosti, ki kakovostno dopolnjujejo delo učiteljev in strokovnih delavcev: ponujajo učno pomoč, pomoč pri učenju slovenščine, možnost uporabe prostorov po pouku ter možnost aktivnega preživljanja prostega časa in sodelujejo s starši. Vzpostavitev sodelovalnega in partnerskega odnosa med strokovnimi delavci na šoli in delujočimi v nevladnih in mladinskih organizacijah pripelje do pozitivnih rezultatov, ki koristijo priseljenemu otroku/učencu dijaku.

K sodelovanju v šoli in zunaj nje je treba pritegniti tudi druge otroke, učence in dijake, spodbujati je treba medvrstniško pomoč.

Vrtec/šola/dijaški dom v svoj program dela vključuje različne strategije in oblike dela sodelovanja s starši otrok priseljencev; poudarjeno je uresničevanje različnih aktivnosti, ki jih tudi sicer izvajajo za vse starše.

4 SKLEP

Smernice za izobraževanje otrok priseljencev v vrtcih in šolah ter dijaških domovih so okvirni dokument, ki lahko s splošnimi usmeritvami za delo pomaga tako pri uspešnem vključevanju otrok/učencev/dijakov priseljencev, kakor pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela za vso populacijo otrok/učencev/dijakov. Upoštevano je načelo avtonomije, zato vsaka vzgojno-izobraževalna ustanova sama pripravi izvedbeni načrt aktivnosti, ki vključuje in upošteva značilnosti in posebnosti otroka/učenca/dijaka ter v skladu z veljavnimi predpisi in pričujočimi smernicami poišče najustreznejše rešitve konkretnih problemov, pri čemer se lahko opira na izkušnje drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov v podobnih primerih. Šola in vrtec nenehno razvijata, spremljata in dopolnjujeta program vključevanja otroka priseljenca ter skrbita za primerno nadaljnje strokovno usposabljanje zaposlenih.

Strokovni delavci ustvarjajo razmere, s katerimi spodbujajo interakcijo med kulturami in jeziki otrok, ki izvirajo iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij. S tem jim zagotavljajo priložnosti za sooblikovanje kulture sobivanja vseh vključenih. Pri tem so uspešnejša tista učna okolja, v katerih med strokovni delavci prevladuje timsko delo in sodelovanje. Čeprav je strokovno delo v kulturno obarvanih učnih okoljih za strokovne delavce mnogokrat naporno, je tovrstno delo obogatitev tako na osebni kot profesionalni ravni ter stalen izziv za razvoj ustanove kot celote ter posameznih strokovnih delavcev.

Vrtec in šola ter dijaški dom pri delu z otroki in starši priseljenih otrok poiščejo čim več možnosti za uspešno vključitev v vzgojno-izobraževalni proces.

Naloga vseh, ki so vključeni v vzgojo in izobraževanje ter družbeno skupnost, je, da vsakemu otroku zagotovijo ustrezne izobraževalne izkušnje, ki ga vodijo tako, da doživlja sprejetost, uspeh in zadovoljstvo.

5 PREDLAGANA LITERATURA IN VIRI

1. Achermann, B. (2004). Gradivo na usposabljanju multiplikatorjev za izvajanje programov za spodbujanje medkulturnosti v vrtcih in osnovnih ter srednjih šolah v Sloveniji (neobjavljeno gradivo).
2. Auernheimer, G. (2002). *Interkulturelle Kompetenz und pädagogische Professionalität*. Leverkusen: Leske und Budrich Verlag.
3. Bender-Szymanski, D. (2002). *Interkulturelle Kompetenz bei Lehrerinnen und Lehrer aus der Sicht der empirischen Bildungsforschung*. V: Auernheimer, 2002, 153–177.
4. Bešter, R. (2007). Model integracijske politike v odnosu do drugih modelov imigrantskih politik. *Razprave*. Gradivo. Inštitut za narodnostna vprašanja. Št. 53/54, str. 116–138.
5. Bevc, M. (2000). Meddržavne selitve prebivalcev Slovenije ter obseg emigrantov in tujcev v Sloveniji – devetdeseta leta. Dve domovini. Št. 11–12, ZRC SAZU, Ljubljana.
6. Bogatec, N. et al. (2008). Projekt MOZAIK. Učinki večetišnega okolja na osnovno šolanje. Trst. Sian.
7. Bufon, M. (2005). Med konvergenco in divergenco: dileme evropskih integracijskih procesov. *Ann, Ser. hist. sociol.*, 2005, let. 15, št. 1, str. 55–68.
8. Byram, M. (ur.) (2009). *Multicultural Societies, Pluricultural People and the Project of Intercultural Education*. Strasbourg. Svet Evrope DG IV / EDU / LANG (2009) 1. www.coe.int/lang.
9. Council of Europe (2008). White Paper on Intercultural Dialogue [CM(2008)30 final 2 May 2008]. Strasbourg: Committee of Ministers, Council of Europe.
10. Council of Europe (2009). *Autobiography of Intercultural Encounters* Strasbourg.
11. Council of Europe (2010). *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education*. Dostopno na www.coe.int/lang (vpogled 8. 3. 2011).
12. Delors, J. et al. (1996). *Učenje – skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje*, pripravljeno za UNESCO. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport.
13. Diehm, I. in Radtke, O. (1999). *Erziehung und Migration. Eine Einführung*. Stuttgart/Bern/.
14. EUCIM-TE (2010). *Evropski jedrni program izobraževanja učiteljev za inkluzivno poučevanje akademskega jezika (IALT)*. Dostopno na <http://www.eucim-te.eu/> (vpogled 15. 3. 2011).
15. Fidler, S. (2004). *Jezikovno in medkulturno uzaveščanje v osnovni šoli*. Priročnik za učitelje. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
16. Gornik, N. (1978). *Učenci iz priseljenih družin na osnovni šoli Kočevje : diplomsko delo*.
17. Ivšek, M. (ur.) (2008). *Jeziki v izobraževanju*. Zbornik prispevkov konference. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
18. Kalčina, L. (ur.) (1999). *Otrokove pravice v Evropi*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in Zveza prijateljev mladine Slovenije.

19. Klinar, P. (1981). Družbeni položaj druge generacije migrantov, Teorija in praksa, 1981.
20. Kobolt, A. (2002). Zdej smo tu – a smo še čefurji. I2, Ljubljana.
21. Lipavic Oštir, A. (ur.) (2010). POT v večjezičnost – zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole. Ljubljana : Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf> (vpogled 8. 3. 2011).
22. Medica, K. (2007). Integracijski multikulturalizem ali multikulturalnost integracije. Monitor ISH, let. 9, št. 2, str. 77–90.
23. Medica, K. (2008). Identiteta migrantov : med integracijo in asimilacijo v luči paradoksov sodobnosti = Migrant identity : between integration and assimilation in the light of contemporary paradoxes. Monitor ISH, 2008, let. 10, št. 1, str. 7–21.
24. Leskovšek, V. (ur.) (2005). Mi in oni, nestrpnost na Slovenskem. Mirovni inštitut, Ljubljana.
25. Milan, G.: (2006). Medkulturnost izziva svet vzgoje. V: Sodobna pedagogika, posebna izdaja. Štev. 57 (123), str. 168–178, 172. ZDPDS. Ljubljana.
26. Dekleva, B., Razpotnik, Š. (2002). Čefurji so bili rojeni tu. Pedagoška fakulteta: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana.
27. Motik, D. (2007). V naših razredih – kulturne prvine v stiku. Spodbujanje medkulturne komunikacije med posamezniki – nosilci različnih narodnostnih, jezikovnih, kulturnih, verskih skupnosti v slovenski šoli. V: A. Žakelj, M. Pušnik, M. Turk Škraba, M. Lesjak Reichenberg. (ur.). Kurikul kot proces in razvoj. Ljubljana: ZRSŠ.
28. Motik D., Veljič I. (2006). Spoznavam sebe, tebe, nas. Ljubljana: ZRSŠ.
29. Norwegian Ministry of Education (2007). Equality in educational practice "Strategy for better teaching and greater participation of linguistic minorities in kindergartens, schools and education 2007–2009". Revised edition February 2007. Dostopno na <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Norway/Norway%20Equal%20education%20in%20practice.pdf> (vpogled 8. 3. 2011).
30. OECD (2009). Children of Immigrants in the Labour Markets of EU And OECD Countries: An Overview, Revised version as of 29 October 2009.
31. Prengei, A. (1995). Pädagogik der Vielfalt. Verschiedenheit and Gleichberechtigung in interkultureller, feministischer und integrativer Pädagogik. Opladen: Leske and Budrich (7. izdaja).
32. Priročnik o integraciji za oblikovalce politik in strokovne sodelavce. Generalni direktorat za pravosodje, svobodo in varnost, maj 2007.
33. Razpotnik, Š. (2004). Preseki odvečnosti: nevidne identitete mladih priseljenk v družbi tranzicijskih vic. Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
34. Schader, B. (2000). Sprachenvielfalt als Chance. Handbuch für den Unterricht in mehrsprachigen Klassen. Hintergründe und 95 Unterrichtsvorschläge von Kindergarten bis Sekundarstufe I. Zürich.
35. Skubic Ermenc, K. (2003). Komu je namenjena medkulturna pedagogika. V: Sodobna pedagogika, 1 (51), 44–57.

36. Skubic Ermenc, K. (2007). Interkulturalnost v učnih načrtih slovenske osnovne šole. V: Didactika Slovenica/Pedagoška obzorja, letnik 22, št. 1–2, str. 128–135.
37. Ule, M. (1999). Predsodki in diskriminacija. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
38. Svetlik, I. (1993). Indikatorji in regulatorji neekonomskih aspektov družbenega razvoja. Ljubljana : RSS.
39. Stern, T. (2010). Forderliche Leistungsbewertung. Wien: Österreichisches Zentrum für Persönlichkeitsbildung und soziales Lernen.
40. Učni načrt Tečaj slovenščine za dijake tujce. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/Aktualno/UNDijakipriseljenci.pdf>
41. UNESCO Guidelines for Intercultural Education (2006). Dostopno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf> (vpogled 8. 3. 2011).
42. Spletne strani:
<http://www.zrss.si/>
www.medkulturni-odnosi.si
<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=7>
<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=7&pID=241>
<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=7&pID=241&rID=1990>
<http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action>
43. Pojeki
Center za slovenščino kot drugi jezik/ Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje zaobdobje2008–2011 :
http://www.centerslo.net/I2.asp?L1_ID=8&L2_ID=94&LANG=slo
- Uvajanje rešitev s področja vključevanja migrantov v izvedbene kurikule 2009-2010/ Konzorcij šest osnovnih šol v Slovenski Istri/Koper 2010.

6 PRILOGA

6.1 NAPOTKI IN IDEJE ZA UDEJANJANJE NAČEL

V nadaljevanju je navedenih osem vsebinskih sklopov, ki opredeljujejo mogoče pristope dela z otroki, učenci in dijaki priseljenci in njihovimi starši v vrtcu, osnovni in srednji šoli ter v dijaškem domu. Na koncu je dodan še sklop, ki opredeljuje ukrepe na državni ravni. Sklopi so urejeni tako, da so najprej naštetih napotki, ki so skupni vsem trem ravnam vzgoje in izobraževanja, sledijo napotki, specifični za posamezno raven, ter predlogi in ideje za izvedbo v praksi. Za učinkovito prilagajanje vzgojno-izobraževalnega dela otrokom priseljencem in njihovim staršem je treba smiselno upoštevati napotke, opredeljene v vseh osmih sklopih.

PRIPRAVA NA VKLJUČITEV OTROK PRISELJENCEV V SISTEM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Prvi sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Zagotovi prijetno okolje sprejema.
- Vključuje zaposlene.
- Pripravi skupino oz. razred.

Zagotavljanje okolja dobrodošlega sprejema (predlogi, ideje)

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom

- Zemljevid sveta z označenimi državami, od koder prihajajo otroci, fotografije različnih otrok (z dovoljenjem staršev), pozdravi v jezikih otrok in v slovenskem jeziku (ob vhodu v vrtec/šolo, oz. na vidnem mestu)
- Prirejena brošura oz. letak s poudarjenimi glavnimi informacijami (z minimalnim strokovnim žargonom) in vizualizacijo vrtčevskega oz. šolskega reda, obveznostmi in urnikom
- Posebna spletna stran z glavnimi informacijami v različnih jezikih, ki jo lahko pripravijo učenci/dijaki
- Slikovne in besedne oznake prostorov v vrtcu/šoli/dijaškem domu

Vključenost zaposlenih (predlogi, ideje)

Vsi strokovni delavci vrtca/šole/dijaškega doma naj bodo pripravljene na prihod novih otrok/učencev, saj gre za proces, ki vključuje celotno vzgojno-izobraževalno okolje.

Odgovornost vsakega delovnega in strokovnega delavca vzgojno-izobraževalne ustanove je, da se otroci/učenci in njihovi starši počutijo sprejete, informirane in podprte, zato mora biti vsak delavec seznanjen s svojo vlogo.

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom

- Pravočasna in temeljita informiranost o novem otroku/učencu/dijaku
- Seznanitev s temeljnimi kulturnimi, družbenimi posebnostmi države novincev (lahko s pedagoško konferenco, večerom interkulture, predstavitvijo izvirnega govorca iz lokalne skupnosti ali organiziranega društva)

Pri vključevanju zaposlenih in njihovem informiranju ni pomembna hitrost, pač pa čas, ki si ga vzamejo za učinkovito komunikacijo.

Vključenost v skupino oz. razred (predlogi, ideje)

Vključitev v vrtec/šolo/dijaški dom je velika sprememba v življenju otroka/učenca/dijaka. Za večino je to prijeten, za mnoge pa zahteven proces. Še poseben vpliv ima na tiste, ki se pri tem soočajo tudi z novim okoljem, kulturo in jezikom, zato je poleg zagotovitve učinkovite komunikacije z družino zelo pomemben način sprejetja novinca v skupino oz. razred.

Vključenost v skupino/razred (predlogi, ideje)

Vrtec

- Ogled tematske risanke (npr. o sprejetosti oz. zavrženosti med živalmi) in pogovor o njej
- Predstavitev slikanice s podobno tematiko (npr. pripadnosti, skupnosti, dobrega počutja, varnosti, prijateljstva ...) in pogovor o temi
- Skupna priprava in oblikovanje kratkega načrta o tem, kako sprejeti novega otroka, da mu bo čim bolj prijetno (npr. kako ga razveseliti, kaj bi ga lahko skrbelo in kako bi mu lahko pomagali premagati prve dni v novem okolju z drugimi otroki v skupini, katere igre bi izbrali za prve dni itd.)

Šola

- Seznanitev z glavnimi značilnostmi države novinca in njenimi posebnostmi (film, internet, književnost, glasba)
- Predstavitev npr. osebnega spisa učenca, ki je opisal spomine o tem, kako se je počutil ob prehodu v novo okolje (npr. jezikovne biografije, življenjske zgodbe o sestavljenih identitetah itd.)

- Predstavitev slikanice ali zgodbe z različno tematiko mlajšim učencem (npr. pripadnosti, skupnosti, dobrega počutja, varnosti, prijateljstva ...) in pogovor o tem, kako se počutimo, ko pridemo v neznano okolje, kaj nas skrbi, česa se veselimo ...
- Ogled risanke ali filma s podobno tematiko in pogovor z učenci (poudarjen je razvoj empatije do drugačnosti in edinstvenosti). Z učenci naredimo načrt aktivnosti, ki bi jih razred in posamezniki uresničevali v prvih dneh po prihodu novega sošolca.
- Za razredne ure pripravimo izbor različnih socialnih iger vključevanja in spoznavanja.

Srednja šola in dijaški dom

- Predstavitev – osebni spis dijaka, ki je opisal spomine o tem, kako se je počutil ob prehodu v novo okolje (npr. jezikovne biografije)
- Ogled filma s podobno tematiko in ob tem pogovor, tako da je poudarjen razvoj empatije do drugačnosti in edinstvenosti. Spodbuditi tutorstvo ob prihodu novega dijaka ter ga izvajati tako, da dijaki pri razredni uri skupaj izberejo in nato razdelijo različna področja, ki so pomembna v prvih dneh vključitve v novo okolje (npr. šolski red, interesne dejavnosti, glasba, šport itd.).

VKLJUČITEV OTROK PRISELJENCEV V SISTEM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Drugi sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Zbere podatke o otrocih priseljencev v skladu s predpisi.
- Posreduje staršem informacijo o spletni strani www.infotujci.si.
- Preveri vse pravne možnosti, ki jih za vključitev omogoča slovenska šolska zakonodaja (povezava s spletno stranjo MIZKŠ).

Osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

Za učence in dijake šola v skladu z Zakonom o priznavanju in vrednotenju izobraževanja (ZPVI) ugotovi primerljivo doseženo izobrazbo in jih uvrsti v ustreznih razred oz. letnik izobraževalnega programa tako, da mu zagotovi kar najhitrejšo integracijo in nadaljevanje izobraževanja po programu. Za učence/dijake priseljencev, ki zaradi neznanja oziroma pomanjkljivega znanja slovenščine potrebujejo pomoč, se ob vstopu v šolo organizira učenje ali izpopolnjevanje v znanju slovenščine; šola ukrepe za nenehno izboljševanje jezikovnih zmožnosti izvaja tudi v nadaljevanju izobraževanja. Prilagodi načine ocenjevanje znanja skladno z določili veljavnih zakonskih določil in pravilnikov.

Vrtec/osnovna/srednja šola/dijaški dom (predlogi, ideje)

- Pogosto se zgodi, da ob izpolnjevanju vpisne dokumentacije nastopijo težave zaradi nerazumevanja jezika, zato je dobrodošla vključitev tolmača, npr. iz ožjega ali širšega okolja.
- Ob vpisu v vzgojno-izobraževalni sistem je starše otrok priseljencev koristno dobro informirati o našem vzgojno-izobraževalnem sistemu in še posebej o pravilih posamezne ustanove.
- Osnovne informacije o vzgojno-izobraževalnem sistemu so natisnjene v posebnih publikacijah za tujce, ki so v javnih uradih dosegljive v različnih jezikih.
- Dobro je imeti tudi lastno prirejeno brošuro, v kateri so na kratko predstavljene temeljne značilnosti ustanove.
- Pri vpisu je dobro pridobiti poleg vpisne dokumentacije še nekaj glavnih informacij o zdravju in razvoju otroka/učenca ter morda specifične informacije v zvezi s prehrano, z načinom prehranjevanja in drugimi kulturnimi posebnostmi družine oz. z njenimi željami.

Vrtec (predlogi, ideje)

- Priporoči staršem, da vpišejo otroka v vrtec vsaj dve leti pred vstopom v osnovno šolo.
- Priporoči staršem, naj se vključijo v organizirano intenzivno obliko učenja slovenščine v okolju.
- Naveže stike z enako govorečimi starši, osebami, ki poznajo jezik otroka, da se ta počuti varnega, sprejetega.
- Omogoči spoznavanje novih iger, ki so sicer neznane večini otrok, a so znane novincu.
- Vse otroke navaja na empatičnost, primerno čustveno odzivanje in sprejemanje novih otrok v skupini.
- Omogoči, da drugi otroci v skupini pomagajo otroku priseljencu pri vključitvi v igre oz. opravljanje dnevne rutine.
- Pripravi kratka sporočila za starše v njihovem jeziku (npr. vabilo na sestanek, pravila, koledar dejavnosti idr.).

Osnovna/srednja šola/dijaški dom (predlogi, ideje)

- Ob vpisu je težko dobiti realno predstavo o predznanju učenca/dijaka samo na podlagi njegove prejšnje dokumentacije, zato je dobro opraviti kratek intervju z otrokovimi starši in si pridobiti čim več informacij o pridobljenem znanju in posebnostih njihovega otroka.
- Dobro je imeti glavne informacije o izobraževalnem sistemu države, od koder prihaja novinec.

- Če ima šola več učencev/dijakov iz določene države, je dobro pridobiti tudi več informacij o učnih načrtih šolskega sistema te države.

OBSEG, OBLIKE IN NAČINI PRILAGAJANJA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA

Tretji sklop

Vrtec (napotki)

- Prilagodi načine dela individualnim značilnostim in potrebam posameznega otroka priseljenca; strokovni tim (vzgojitelj, starši, svetovalni delavec, ravnatelj, po potrebi še zunanji sodelavec) pripravi individualni načrt aktivnosti (INA), ki je lahko tudi del že obstoječega načrta dela aktivnosti posamezne skupine.
- Spremlja napredek otroka in vodi mapo njegovih dosežkov (izdelkov).
- Otroka vključi v oddelek, v katerem so pogoji za spoznavanje slovenskega jezika (učenje slovenščine) najugodnejši (npr. primerno število otrok, morda je v skupini še kakšen otrok iz enako govorečega okolja). To omogoči otroku priseljencu ustrezno obdobje prilagajanja glede na njegove potrebe ter upošteva njegov psihofizični in jezikovni razvoj.
- Zagotovi, da vzgojitelj pri delu z otrokom priseljencem uporablja konkretne pristope in primerna gradiva.

Vrtec (predlogi, ideje)

- Petje pesmi in izštevank v njihovem jeziku
- Priprava minimalnega besednega slovarja z enostavnimi izrazi v maternem jeziku otroka priseljenca kot pomoč pri vzpostavljanju začetne komunikacije
- Na internetu ogled krajev države, od koder prihaja priseljeni otrok

Osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Ugotovi učenčevo/dijakovo predznanje, močna in šibka področja.
- Glede na ugotovljeno predznanje oddelčni učiteljski zbor oblikuje individualni načrt aktivnosti (INA), ki upošteva cilje, opredeljene z roki, načine in oblike prilagoditev pri posameznih predmetih, morebitne dodatne ukrepe za izravnavo razlik v znanju, način spremljanja uresničevanja programa ter vloge in odgovornosti strokovnih delavcev, učenca/dijaka in staršev oz. zakonitih zastopnikov.

- Pri ocenjevanju uporablja prilagojene načine ugotavljanja znanja, ki kar najbolj upoštevajo učenčevo/dijakovo trenutno raven komunikacijskih zmožnosti v slovenščini, vključno z uporabo učenčevega prvega jezika ali drugih jezikov. Pomanjkljivosti v sporazumevanju in jezikovne napake ne smejo vplivati na oceno znanja predmeta.
- Z izbiro ustreznih vsebin, metod in oblik dela prilagodi pouk potrebam in jezikovnim zmožnostim učenca/dijaka priseljenca.
- Spremlja napredek učenca/dijaka.
- Spodbuja vključitev v različne šolske in obšolske dejavnosti na lokalni ravni, zato da bi učenec/dijak še bolje spoznal novo okolje in razvil sporazumevalne zmožnosti.
- Spodbuja medvrstniško in medgeneracijsko pomoč ter uvaja mentorstvo.
- V lokalnem okolju se poveže z nevladnimi in mladinskimi organizacijami, ki se ukvarjajo z integracijo priseljenih otrok in mladostnikov.
- Na narodno mešanih območjih za učenca/dijaka priseljenca, ki potrebuje pomoč pri učenju italijanščine oz. madžarščine kot jezika okolja, se ob vstopu v šolo v skladu z možnostmi omogoči učenje in izpopolnjevanje znanja italijanščine oz. madžarščine.

Osnovna/srednja šola/dijaški dom (predlogi, ideje)

- Oblikovanje portfolia z individualnim načrtom aktivnosti (začetno stanje, (ne)poznavanje jezika/slovenščine, razumevanje, uporaba jezika, močna področja, načrt učenja pri posameznih predmetih, načrtovanje ciljev iz učnih načrtov, spremljanje napredka, učenja, vrednotenje, napredovanje)
- Možnost priprave individualnega načrta aktivnosti (INA) v e-obliki (datoteke in mape v skupni rabi), kar spodbuja večjo fleksibilnost rabe ter zagotavlja enostavnejše spremljanje realizacije INA
- Prilagoditev ocenjevanja posamezniku (npr. z izborom različnih načinov ocenjevanja, s številom pridobljenih ocen v redovalnem obdobju, podaljšanim časom reševanja oz. odgovarjanja, z delnim prevajanjem besedila kontrolne naloge, razen pri slovenščini ...)
- Pri izbiri načinov ocenjevanja je na začetku v ospredju ocenjevanje izdelkov, kasneje pa je dobro vpeljati še druge prilagojene načine.
- V začetnem obdobju naj bo zahtevnost pouka prilagojena posamezniku, tako da gre za učenje manjših, krajših učnih enot, z manj vsebine, s poudarjenim stalnim preverjanjem razumevanja in s tem povezanega nadaljnega prilagajanja navodil in zahtevnosti pouka.
- Vpeljava učenca tutorja – kot pomoč sošolcev pri učenju

Dijaški dom (predlogi, ideje)

- Oblikovanje portfolia z individualiziranim načrtom aktivnosti za dijaka priseljenca (začetno stanje, (ne)poznavanje jezika/slovenščine, razumevanje, uporaba jezika, močna področja, načrt učenja pri posameznih predmetih, spremljanje napredka, učenja, vrednotenje, napredovanje)

SLOVENŠČINA KOT UČNI JEZIK

Četrty sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Skrb za učenje slovenščine priseljenega otroka je naloga in dolžnost vseh strokovnih delavcev.
- Pomen specifične vloge poučevanja in učenje slovenščine kot tujega, drugega in učnega jezika

Vrtec (napotki)

- Skrbi, da se otrok priseljenc še posebno intenzivno uči slovenščine v prvem in drugem letu vključitve v vrtec.
- Zagotavlja, da se vzgojitelji za spodbujanje otrokovih jezikovnih zmožnosti dodatno izobražujejo; pri delu z otrokom priseljencem uporabljajo ustrezna gradiva.

Vrtec (predlogi, ideje)

- Izvedba različnih dejavnosti, ki spodbujajo otroka priseljenca h komunikaciji v slovenščini (igre, plesi, likovna dejavnost ...)
- Uporaba slikovnega gradiva ter s pogovorom (ob slikanici, slikovnih kartah idr.) spodbujanje izražanja v slovenskem jeziku

Osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

Ob vključitvi v šolo učencu/dijaku priseljencu omogoči različne oblike učenja ali poglobljanja znanja slovenščine v skladu z veljavnimi učnimi načrti, s tečaji slovenščine za dijake/učence ali drugimi priporočili po končanih projektih s tega področja (Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje za obdobje 2008–2011, Center za slovenščino kot drugi jezik in Uvajanje rešitev s področja vključevanja migrantov v izvedbene kurikule 2010, konzorcij šestih

osnovnih šol v Slovenski Istri 2009-2010) stopnja in obseg se prilagodi ravni ugotovljenih individualnih jezikovnih zmožnosti in potrebam.

Pri pouku vseh predmetov in pri drugih oblikah vzgojnega in izobraževalnega dela zagotovi uporabo oblik in metod dela, ki vsem učencem omogočajo hkratno, kakovostno učenje in doseganje ciljev kurikula in učnega načrta predmeta oz. ciljev, določenih z individualnim načrtom aktivnosti dela ter nenehen razvoj jezikovnih zmožnosti v slovenščini, vključno z jezikovnimi zvrstmi discipline ali predmeta.

Po potrebi tudi v nadaljnjih letih šolanja organizira pomoč pri učenju slovenščine, bodisi individualno ali skupinsko, v okviru nadaljevalnih tečajev, dopolnilnega pouka, obveznih izbirnih vsebin oz. interesnih dejavnosti in v drugih oblikah vzgojno-izobraževalnega dela.

Zagotovi, da slovenščino poučujejo učitelji, ki so usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika in imajo razvite medkulturne kompetence. Učitelji drugih predmetov oz. področij pridobijo potrebne zmožnosti za podporo jezikovnemu razvoju učencev v učnem jeziku ter razvoju medkulturnih kompetenc in pri tem medsebojno sodelujejo.

Osnovna/srednja šola/dijaški dom(predlogi, ideje)

- Ob vključitvi v šolo se organizira pouk slovenskega jezika in kulture v skladu z zakonskimi določili in podzakonskimi predpisi.
- Intenzivni tečaj učenja slovenskega jezika pred začetkom šolanja, pred vključitvijo v skupino, razred (npr. pilotni tečaj slovenščine za otroke migrante, več v projektu Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje...)
- Izvedba t. i. *pripravljalnice*, ki upošteva uvajalnico pred začetkom pouka in *nadaljevalnico* med šolskim letom (op. Več v projektu Uvajanje rešitev s področja vključevanja migrantov v izvedbene kurikule...)
- Nadaljevalni tečaji slovenščine pred začetkom novega šolskega leta (Več v projektu - Uvajanje rešitev s področja vključevanja migrantov v izvedbene kurikule...)
- Priprava in uporaba učnih gradiv (učni listi, prilagojeni stopnji razumevanja učnega jezika, postopnost, sprotno spremljanje)
- Obiski knjižnice
- Skupno branje v šoli
- Predstavitve – opis naj osebe, naj knjige, slikanice v slovenščini
- Uporaba učnih gradiv za učenje jezika (npr. Slika jezika, več v projektu Uspešno vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje...)

SKRB ZA KAKOVOSTNO POUČEVANJE JEZIKOV OTROK PRISELJENCEV

Peti sklop

Vrtec (napotki)

- Pri vključitvi otroka priseljenca spodbuja pomoč zunanjih sodelavcev, naravnih govorcev njegovega prvega jezika.
- V okviru danih možnosti omogoči otroku priseljencu, da se lahko izraža v maternem jeziku.

Vrtec(predlogi, ideje)

- Spodbujanje otroka priseljenca, da drugim otrokom predstavi svojo najljubšo pesem (igro, ples v maternem jeziku, morda od doma prinese slikanice, knjige v njegovem maternem jeziku).
- Vzgojiteljica poišče in priskrbi nekaj izvodov literature v otrokovem maternem jeziku in ga umesti v knjižni kotiček v igralnici.
- Priprava gradiva za starše (brošure, zgibanke, plakate, slikanice) v več jezikih.
- Poiskati spletno povezavo z vrtci in šolami iz krajev, od koder prihaja otrok

Osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Razišče obstoječe načine organiziranosti, zlasti v sodelovanju z lokalno skupnostjo, društvi in drugimi oblikami organiziranosti pripadnikov narodne skupnosti, ki ji pripada učenec/dijak priseljenec, s pomočjo katerih ohranja stik z maternim jezikom in kulturo staršev (tečajji jezika, projekti, kulturne prireditve, dnevi odprtih vrat, predstavitve, izmenjave, sodelovanje z društvi ...).
- Na šoli organizira pouk maternega jezika in kulture s sodelovanjem z državami izvora za otroke priseljence (možnost sofinanciranja MIZKŠ).
- Pri vključitvi učenca/dijaka priseljenca spodbuja pomoč zunanjih sodelavcev, naravnih govorcev.
- Spodbuja k branju knjig in drugih publikacij v maternem jeziku ter uporabo drugih virov.

Osnovna/srednja šola/dijaški dom(predlogi, ideje)

- Spodbujanje vidnosti prvih/maternih jezikov učencev/dijakov, vključenih v šolo (oglasne deske, spletna stran, šolsko glasilo ...)

- Iskanje spletnih povezav s šolami iz kraja, od koder prihaja učenec/dijak, vključno z rabo informacijske in komunikacijske tehnologije – spletno komuniciranje
- Šolski knjižnici omogočiti pridobitev literature in gradiva v jezikih učenca/dijaka priseljenca.
- Organiziranje bralne značke v maternih jezikih (primer projekta, v okviru katerega so bralno značko izvedli v spletni učilnici)

RAZVIJANJE VEČKULTURNOSTI IN MEDKULTURNIH ZMOŽNOSTI

Šesti sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Spodbuja sprejemanje drugačnosti in edinstvenosti, zanimanje in radovednost za druge kulture, tako da zagotavlja enakost in enake možnosti ter uči kakovostno sobivati.

Vrtec/osnovna/srednja šola/dijaški dom(predlogi, ideje)

- Predstavitev otroka priseljenca v skupini/razredu, starosti primerno predstavljen njegov položaj, spodbujanje drugih otrok, da se vživljajo v položaj priseljenega otroka in mu pomagajo pri učenju in navajanju na novo okolje
- Imenovanje strokovnega delavca (zaupnika) za koordinacijo dela z otrokom/učencem/dijakom priseljencem, ki mu zaupajo priseljeni starši in otroci, in se po potrebi obračajo nanj s prošnjami za informacije in pomoč
- Ustvarjanje pogojev za spoznavanje drugačnosti in različnosti ter tudi značilnosti posameznih jezikov (fonologija, pisava, besedišče, skladnja)
- Z izbiro in obravnavo ustreznih vsebin ciljev in metod dela pri relevantnih predmetih oziroma področjih dejavnosti odpravljati stereotipe in predsodke ter prispevati k oblikovanju vrednot medkulturne vzgoje
- Uresničevanje metod poučevanja, usmerjenih na učenje za spodbujanje interakcij med različnimi kulturami
- Spodbujanje vseh otrok k različnim dejavnostim medkulturne komunikacije (projektni dnevi, prireditve, izmenjave med šolami, državami, sodelovanje z nevladnimi humanitarnimi organizacijami) ter otrok/učencev/dijakov priseljencev, da predstavijo svoj jezik in kulturo pri različnih dejavnostih
- Vključevanje v mednarodna partnerstva, ki povečujejo razumevanje za druge kulture, jezike, zgodovino in za življenje mladih ljudi; ob medkulturnih srečanjih zagotavljanje priložnosti in

orodij za utrjevanje novega znanja in veščin ter za refleksijo doživljanja medkulturne izkušnje, stališč pred in med medkulturno izkušnjo ter po njej

- Spodbujanje priseljenih otrok/učencev/dijakov, da se vključujejo v mednarodne projekte in iskanje načinov, kako naj njihova prisotnost pripomore k večji dodani vrednosti projekta
- Organiziranje dejavnosti odprte komunikacije (dnevi odprtih vrat, neformalna srečanja, sodelovanje v projektih vzgojno-izobraževalnih ustanov)

SODELOVANJE S STARŠI

Sedmi sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Pri stiku s starši otrok priseljencev spoštuje njihovo zasebnost, kulturo, jezik, svetovni nazor in vrednote.
- Pri komuniciranju s starši stalno skrbi za preverjanje razumljivosti sporočil s pričakovanimi povratnimi informacijami.

Vrtec (napotki)

- Vzpostavi stik s starši otroka priseljenca še pred njegovo vključitvijo v vrtec in se dogovori za postopno vključevanje v vrtec in načine pridobivanja znanja slovenščine.
- Zagotovi, da se starši vključujejo v delo in življenje v vrtcu; ob vpisu jih seznanijo z njihovimi pravicami in dolžnostmi ter z značilnostmi slovenskega šolskega sistema.
- V skladu z možnostmi uporabi pomoč tolmačev. Starše in njihove sorodnike vključi v delovni program vrtca, tako da jih povabi k predstavitvi kulture in jezika drugim staršem in otrokom.

Vrtec(predlogi, ideje)

- Tematsko obarvani dnevi v vrtcu, v okviru katerih se lahko predstavijo starši priseljenci z določeno kulturno oz. jezikovno posebnostjo
- Delavnice za otroke in starše s prikazom specifičnih ročnih in drugih spretnosti, značilnih za določeno kulturno okolje

Osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Ob vpisu učenca/dijaka priseljenca v šolo pomaga pri izpolnjevanju vpisnih dokumentov (pomoč prevajalca).

- Seznaniti starše z njihovimi pravicami in dolžnostmi; predstaviti jim značilnosti slovenskega šolskega sistema in jim predstaviti pričakovanja šole.
- Omogočiti, da se starši vključujejo v življenje in delo šole.
- Ponuditi možnost učenja slovenskega jezika za učence in starše priseljence skupaj oz. jih napoti na najbližje ustanove, ki izvajajo te programe.
- Organizirati različne oblike dela s starši priseljenci, zato da poveže starše med seboj (npr. hkratna vključitev v pripravljavnico pred začetkom pouka).

Osnovna /srednja šola/dijaški dom (predlogi, ideje)

- Pomaga in sodeluje pri prevajanju.
- Pripravi, preskrbi brošure za starše, spodbuja družinsko branje za starše in otroke.
- Omogoči vključevanje v različne dejavnosti v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (predstavitev poklica, jezika, navad, plesa ...).
- V knjižnici organizira tematska srečanja otrok in staršev.

KAKOVOSTNO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE STROKOVNIH DELAVCEV

Osmi sklop

Vrtec, osnovna in srednja šola ter dijaški dom (napotki)

- Zagotovi stalno izobraževanje strokovnih delavcev, ki vključuje didaktično in jezikovno znanje, upoštevajoč specifične prilagoditve ter obvladovanje veščin za razvijanje medkulturne vzgoje pri vzgojno-izobraževalnem procesu z vsemi v skupini/razredu.

Vrtec/osnovna/srednja šola/dijaški dom(predlogi, ideje)

- Svetovanje, vključevanje zunanjih sodelavcev v načrtovanje, izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela, predstavitev primerov dobre prakse
- Seminarji, delavnice
- Vključitev v projekt Pestalozzi pri Svetu Evrope
(<http://www.zrss.si/default.asp?rub=252>)

UKREPI NA NACIONALNI RAVNI

Deveti sklop

Objava ustreznih gradiv (didaktična gradiva, delovni učbeniki) za otroke in strokovne delavce na spletnih straneh Zavoda RS za šolstvo

Objava imen strokovnjakov in ustanov, na katere se lahko obračajo strokovni delavci pri iskanju nasvetov in pomoči, ter objava nevladnih organizacij in ustanov, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja za medkulturni dialog ter na področju integracije priseljencev, na spletnih straneh Zavoda Republike Slovenije za šolstvo in MIZKŠ

Zagotoviti nadaljnje strokovno usposabljanje vzgojiteljev, učiteljev in drugih strokovnih delavcev. Poudarek je na razvijanju strokovnih kompetenc večkulturnosti in krepitvi jezikovnih zmožnosti. Pri tem velja poudariti, da gre na eni strani za spopolnjevanje učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika, po drugi strani pa za senzibiliziranje vseh ostalih učiteljev za ustrezno didaktično prilagajanje pouka oz. vzgojnih dejavnosti, ki so v oporo otrokom in mladostnikom. Potrebno je promoviranje učiteljskega poklica med priseljenci in potomci priseljencev.